

ლიტერატურა და ლიტერატურის თეორია
Literature and Literary Theory

ქალაქის პოეტიკა აკა მორჩილაძის „მადათოვის ტრილოგიაში“)

მარიამ კორინთელი

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ბათუმი, საქართველო

ელ. ფოსტა: mariam_korinteli@yahoo.com

<https://doi.org/10.52340/lac.2025.34.08>

SJIF 2025: 8.584

XXI საუკუნის ქართულ პროზაში ქალაქი ორ იპოსტასად წარმოგვიდგება - XIX საუკუნის თბილისი და პოსტსაბჭოთა თბილისი. აკა მორჩილაძე იყო ერთ-ერთი პირველთაგანი, ვინც ნამდვილი ურბანული რომანის წერა დაიწყო, ჟანრის ტრადიციების სრული დაცვით; შემდეგ კი მადათოვის ტრილოგიის პირველი წიგნით, „გადაფრენა მადათოვზე და უკან“, XIX საუკუნეში გადაინაცვლა და შექმნა უნიკალური, ლიტერატურული ალუზიებით, ინტერტექსტებით, ალეგორიებით, მისტიფიკაციებით, XIX საუკუნის თბილისური ლეგენდებით სავსე რომანი, რომელიც საუკეთესოდ წარმოაჩენს იმდროინდელ თბილისს.

ნაშრომი იკვლევს ქალაქს, როგორც მხატვრულ სივრცეს, და მის მითოსურ ქსოვილს „მადათოვის ტრილოგიაში“. ქალაქის პოეტიკას აკა მორჩილაძის ნაწარმოებში მნიშვნელოვნად განაპირობებს უნიკალური, ავტორის გამოგონილი მითოსი, რომელიც ნაკვებია იმდროინდელი თბილისური რეალობითა და ურბანული არქექტიპებით. მდიდარი წარსულით გამოირჩეულ ქალაქებს საკუთარი მითოსი აქვთ. გამონაკლისი არც თბილისია. თბილისის მითოლოგია ხშირად სახეს იცვლის, იკარგება და გამქრალი მითების ადგილას ურბანული რიტმი ახალ მითებს ბადებს. მითების მიხედვით შეიძლება მსჯელობა ღირებულებებზე, რომლებიც აერთიანებს თბილისში მცხოვრებთა უმრავლესობას.

წიგნის მოქმედების ცენტრია მადათოვის კუნძული - XIX საუკუნის თბილისური მითოლოგიის მთავარი წყარო. რომანის I წიგნი ერთი მკვლევლობის გარშემო ტრიალებს: მადათოვის კუნძულზე თბილისელი მამათმავლის, ხაფო მხატვრის გვამს იპოვიან და საქმის გამოძიება არაერთ ქალაქურ საიდუმლოს ახდის ფარდას. მეორე რომანი, „გაქრები მადათოვზე“, „გადაფრენის“ მოვლენებიდან ათი წლის შემდეგ ხდება და მასში გაცოცხლებულია XX საუკუნის საქართველოს რევოლუციამდელი ვნებათაღელვა.

„ვეშაპი მადათოვზე“ ისევ XX საუკუნის დასაწყისის საქართველოს უტრიალებს და მადათოვის კუნძულის გაქრობის ამბავს გვიამბობს, და სწორედ ამ წიგნის ფინალში ყველაფერი მოულოდნელად თავდაყირა დგება. ნაცვლად უკვე არსებული ურბანული მითოსის გამოყენებისა, ავტორი სრულიად ახალ თბილისურ მითოლოგიას აწარმოებს და ამ პროცესში ქალაქის უნიკალურ ქსოვილს ემნის. ტრილოგიაში ქალაქის პოეტიკის კვლევისას იქმნება შთაბეჭდილება, რომ აკა მორჩილაძესთან ქალაქი ცოცხალი ორგანიზმია და ქვეყნის სოციალურ-პოლიტიკურ-კულტურული ცხოვრების კვალდაკვალ იცვლის სახეს.

საკვანძო სიტყვები: აკა მორჩილაძე, „მადათოვის ტრილოგია“, პოეტიკა, ქალაქური ამბები

საბჭოთა კავშირის დანგრევის შემდეგ ქართულ კულტურაში მეტად საინტერესო პროცესები დაიწყო. გაიხსნა საზღვრები, ითარგმნა მანამდე უცნობი წიგნები, შეიქმნა პოსტმოდერნული ლიტერატურული დაჯგუფებები, ცენზურის არარსებობამ თითქოს ბორკილები ახსნა შედარებით კონსერვატიულ ჩარჩოებში მოქცეულ ქართულ ლიტერატურას და ქართველმა მწერლებმა ხელი მიჰყვეს, როგორც ზურაბ ქარუმიძე აღნიშნავს, პოსტმოდერნის იმპორტს. რამდენად ხარისხიანი იყო ხსენებული „იმპორტი“, ეს ცალკე კვლევის საგანია, მაგრამ ახალი ეპოქის დასაწყისში მნიშვნელოვანი იყო, რომ პრეცედენტი შედგა. ქართულ რომანში ქალაქის ხატი ურბანული რომანის, როგორც ჟანრის განვითარებაზე ბევრად ადრე შემოვიდა. ცენტრალიზაციასა და ქალაქებისკენ სოფლის მოსახლეობის მიგრაციას ბუნებრივად აუბა მხარი ხელოვნების ყველა სივრცემ და მათ შორის - ლიტერატურამ, რომელშიც XIX საუკუნის ბოლოდან სოფლის პეიზაჟები და პასტორალური ყოფა ჩანაცვლა ქალაქმა, როგორც სიახლის სიმბოლომ. გაჩნდა ქალაქური ტექსტები - ქალაქის ავტორებისეული მოდელი. ქალაქები სამოქმედო ასპარეზად იქცა ევროპულ ლიტერატურაში. ქართული ლიტერატურა შედარებით ნელა გადმოიწყო ქალაქურ მოდელზე. საბჭოთა ლიტერატურა, რომელშიც სჭარბობდა ისტორიული რომანები, ნაკლებად ირჩევდა სამოქმედო და სააზროვნო სივრცედ ქალაქს. თუმცა საბჭოთა იმპერიის აღზევებამ და გაძლიერებამ წარმოშვა ინდუსტრიული რომანები, რომელთა სამოქმედო ასპარეზი ინდუსტრიული ქალაქები იყო. მიხეილ ჯავახიშვილმა, კონსტანტინე გამსახურდიამ, გრიგოლ რობაქიძემ ცალკეულ ნაწარმოებებში აირჩიეს ქალაქი მხატვრულ სივრცედ. შემდეგ დადგა ახალი ეპოქა, რომელმაც ამოაყრავა სამოქალაქო ცნობიერება. ძირეული ცვლილებები, ომი, რომელმაც უძლიერესი არქექტივი - დანგრეული მთავარი გამზირისა და დაპირისპირებული ქალაქის ხატი წარმოშვა ხელოვნებაში, ვალუტის გაუფასურების ტალღები, ეკონომიკური გამოწვევები იმ პირობებში, როცა ქვეყანას არ გააჩნდა მყარი ქონებრივი საფუძველი, რათა დამოუკიდებელი არსებობა დაეწყო - ეს ყველაფერი იმდენად მატრავმირებელი გამოცდილება აღმოჩნდა, რომ ახალი ათასწლეულის დასაწყისში მთავარ გამოწვევად უკვე არა საბჭოთა, არამედ - პოსტსაბჭოთა პარადიგმიდან თავის დაღწევა აღმოჩნდა. ამ ეპოქას მოჰყვა „პერესტროიკა“ და სრული სტაგნაცია. რასაკვირველია, იყო გარკვეული მცდელობები, თუმცა ოთხმოცდაათიანების დასაწყისში ლიტერატურისთვის ნამდვილად არავის ეცალა. და ამას მოჰყვა დიდი პოსტმოდერნისტული აფეთქება. ქართულ საგამომცემლო სივრცეში გამოჩნდნენ ბიტნიკების შთამომავლები, პოსტმოდერნისტები, თანამედროვე მიმართულებით იწყო განვითარება მთარგმნელობითმა სკოლამ, მუსიკასაც გაეხსნა საზღვრები და დასავლური კულტურა - მანამდე აკრძალული ხილი - ყველასთვის ხელმისაწვდომი გახდა. ქართული ლიტერატურა თითქოს გამოფხიზლდა პოსტსაბჭოთა საღათას ძილიდან და ახალი, დასავლეთში - უკვე მოძველებული, ტენდენციების აყოლა და გლობალურ ოჯახში თავისი ადგილის გამონახვა, თავისი იდენტობის ძიება დაიწყო გლობალურ კონტექსტში.

საბჭოთა კავშირის დანგრევისთანავე დაიწყო ოდესღაც კომფორტული საბჭოური ყოფა-ცხოვრებისა და, საერთოდ, კულტურის კარნავალიზაცია - გადავედით მუდმივი აქციებისა და საპროტესტო გამოსვლების ეტაპზე. თანამედროვე ავტორთა მეხსიერებაში

ჩაბეჭდილია იმ დროის სურათები, რომლებიც თითქოს უკვე წაშლილია კოლექტიური ცნობიერიდან, მაგრამ, რეალურად, ეს წაშლა დროებით მიჩქმალვას, ერთგვარი თავდაცვითი მექანიზმი. ბნელი და მშვიერი ქალაქის სახეს, რომელიც ქუჩაშია გამოსული და პოლიტიკურ შემახილებს სკანდირებს, პოსტმოდერნისტული სიმულაცია ემატება და ვიღებთ თანამედროვე ლიტერატურულ ქალაქს, ავტორთა მეხსიერების საცერში გამოტარებულს. მიტინგები ის საერთო ხაზია, რომელიც ყველა ხუთწლეულის ნაწარმოებებს გასდევს ფონად. არა აქვს მნიშვნელობა, რა აღეღვებს ავტორს - ბნელი ოთხმოცდაათიანები, თბილისის ომი თუ სულ ახლახან მომხდარი ღამის კლუბის დარბევა - არ არსებობს თბილისი მიტინგის გარეშე, რომელი წელიც არ უნდა იყოს შერჩეული ნაწარმოების დროდ. ამ ქარტეხილებმა წარმოშვა მთავარი და საბედისწერო დაპირისპირებული წყვილები: ქალაქი - სოფლის წინააღმდეგ, პატივყრილი კოლმეურნეები - ქუჩური გაგების ინტელიგენციის წინააღმდეგ, ინტელიგენცია - ახალი თაობის ხელოვანების წინააღმდეგ. დაიწყო კლიშეების მსხვერვის ეპოქა და ქართული კულტურა ჰაერში, უნიადაგოდ დარჩა გამოკიდებული. გაჩნდა სრული ქაოსისა და ამორფულობის განცდა. ზურაბ ქარუმიძე აღნიშნავს, რომ იმ წლების ქართული ლიტერატურა ეძებდა დაკარგულ სივრცეს, ისეთ ქრონოტოპს რომლის მეშვეობითაც პოლიტიკური და სოციალური ნგრევის შედეგად გაჩენილი ქაოსის განცდა რაიმენაირ მხატვრულ მიზანშეწონილებასა და სიმწყობრეს შეიძენდა. ასეთ ქრონოტოპად იქცა ქალაქი - ქართველი მწერლებისთვის მანამდე ნაკლებად ათვისებული ტერიტორია. კრიზისულ პერიოდებში ამგვარი „ურბანიზმი“ სხვა ლიტერატურულ სივრცეებშიც გვხვდება: ვთქვათ, პირველი მსოფლიო ომის შემდგომ არეულ წლებში მთავარ ლიტერატურულ ქრონოტოპად წარმოდგება ჯოისის დუბლინი, ანდრეი ბელის პეტერბურგი, ალფრედ დიობლინის ბერლინი, და მრავალი სხვა. ანალოგიური ქალაქი ახალ ქართულ პროზაში ორ ჰიპოსტასად წარმოდგა - ძველი თბილისი და პოსტსაბჭოთა თბილისი. ორივე ქალაქის საუკეთესო აღმწერი კი აკა მორჩილაძე გამოდგა. მისი ენობრივი რეგისტრი ძალიან ფართოა - განათლებით ისტორიკოსი, იგი კარგად იცნობს როგორც ქალაქის ისტორიას, ისე XIX საუკუნის ქალაქის ენას - სალიტერატუროს, პუბლიცისტურს და ყოველდღიურ სამეტყველო სლენგურ-ქუჩურს. აკა მორჩილაძე იყო ერთ-ერთი პირველთაგანი, რომელმაც თანამედროვე ქართული პროზის წერა დაიწყო, ნამდვილი ურბანული რომანის, ჟანრის ტრადიციების სრული დაცვით: ბნელი ქუჩები, გარჩევები, ბილწისტყვაობა, ეპატაჟი, სითამამე, ნარკოტიკები - ერთი სიტყვით, ყველაფერი, რაც დამახასიათებელი იყო ოთხმოცდაათიანების დასაწყისის თბილისური რეალობისთვის. შემდეგ კი მადათოვის ტრილოგიის პირველი წიგნით, „გადაფრენა მადათოვზე და უკან“, XIX საუკუნეში გადაინაცვლა და შექმნა უნიკალური, ლიტერატურული ალუზიებით, ინტერტექსტებით, ალეგორიებით, სხვა ნაწარმოებებიდან გადმოსული პერსონაჟებითა და ცნობილი ისტორიული ფიგურებით, მისტიფიკაციებით, მეცხრამეტე საუკუნის თბილისური ლეგენდებით სავსე რომანი, რომელიც საუკეთესოდ წარმოაჩენს იმდროინდელ თბილისს. ეპოქის ამ მოულოდნელი ცვლილების გამო მალხაზ ხარბედია წერს, რომ აკა მორჩილაძე ორი არსებობს: „ფალიაშვილის ქუჩის ძაღლებისა“ და „ავვისტოს პასიანის“ და „მადათოვის ტრილოგიის“ აკა მორჩილაძე, რომელიც ერთნაირად ოსტატურად აღწერს თანამედროვე, ჩვენთვის კარგად ნაცნობ თბილისსა და XIX საუკუნის დედაქალაქს, თავისი კუნძული მადათოვით, რომელიც დღეს უკვე აღარ არსებობს. აკა მორჩილაძე ალუზიების მოყვარული მწერალია. ის, როგორც ჭეშმარიტი პოსტმოდერნისტი ავტორი, ხშირად იყენებს პოსტმოდერნულ ხრიკებს: ლიტერატურულ

მისტიფიკაციებს, ალუზიებს, ორმაგ კოდირებებს, ავტორის ნიღაბს, თავსატეხებსა და თამაშებს და გვანებივრებს ტრადიციული ჟანრობრივი მრავალფეროვნებით – ნოველა, მოთხრობა, რომანი; დეტექტიური, სათავგადასავლო ნაწარმოებებით. ლალი ავალიანი შენიშნავს, რომ აკა მორჩილადის პროზა „ლიტერატურულ-მხატვრულ-კინემატოგრაფიული „შარადების“ ამოცნობის მოყვარულთათვის, – პირდაპირ სულზე მისწრება“ [ავალიანი, 2005: 139]. აკა მორჩილადის მისტიფიკაციები, ალუზიები, ფანტასმაგორიები კამკაშა სამყაროა, რომლის უშუალო თანამონაწილეა მკითხველი. მადათოვის ტრილოგიის პირველი წიგნია „გადაფრენა მადათოვზე და უკან“ (1998წ.). მას აქვს ავტორისეული თანდართული კომენტარები (დანართი), რაც ავტორის ნიღბის პაროდის წარმოადგენს. აკა მორჩილადის პირველი პოსტმოდერნული რომანი მეტატექსტია, რომელიც ძველს იმეორებს, ნაცნობი თემების პაროდირებას ახდენს, მონტაჟის ტექნიკის გამოყენებით ქმნის კოლაჟებს, იყენებს მთელ თავის ლიტერატურულ ცოდნასა და გამოცდილებას, ლიტერატურული თამაშითა და შარადებით თავბრუს ახვევს მკითხველს. რომანი თავისი ფორმითაც და შინაარსითაც მრავალშრიანია და, მიუხედავად იმისა, რომ მისი მოქმედება გარდასულ დროში ხდება, ბევრ თანამედროვე რომანზე უფრო დროული და ეპოქის შესაბამისია. წიგნის მოქმედების ცენტრია მადათოვის კუნძული - XIX საუკუნის თბილისური მითოლოგიის მთავარი წყარო, რომელიც, როგორც აკა მორჩილადე რომანში აღნიშნავს, ერთ დროს ზღვის ფსკერს წარმოადგენდა, შემდეგ კი ზღვა დაშრა და დარჩა მტკვარი, კუნძული მადათოვითა და მდინარის ფსკერზე მიძინებული ვეშაპით, რომელიც ბოლოს მოუღებს კიდეც კუნძულს. რომანის პირველი წიგნი ერთი მკვლელობის გარშემო ტრიალებს: მადათოვის კუნძულზე თბილისელი მამათმავლის, ხაფო მხატვრის გვამს იპოვიან და საქმის გამოძიება არაერთ ქალაქურ საიდუმლოს ახდის ფარდას. მეორე რომანი, „გაქრები მადათოვზე“, „გადაფრენის“ მოვლენების შემდგომ ათი წლის შემდეგ ხდება და მასში გაცოცხლებულია XX საუკუნის საქართველოს რევოლუციამდელი ვნებათაღელვა. აქ პირველი წიგნიდან გადმოსული პერსონაჟების გვერდით ახალ, საინტერესო გმირებსაც ვხვდებით.

„ვეშაპი მადათოვზე“ ისევ XX საუკუნის დასაწყისის საქართველოს უტრიალებს და მადათოვის კუნძულის გაქრობის ამბავს გვიამბობს, და სწორედ ამ წიგნის ფინალში ყველაფერი მოულოდნელად თავდაყირა დგება და ხდება ის, რის გამოც „მადათოვის“ ტრილოგია ვირტუალური ქალაქების თავში მოხვდა: ნაწარმოების ბოლოს ირკვევა, რომ მადათოვის ოცდაათწლიანი ისტორია სხვა არაფერია, თუ არა ჩვენს საუკუნეში გენიალური ტვინის მიერ შექმნილი კომპიუტერული თამაში, „მეჯიქ პოლისი“, ანუ, თუ თარგმანს ვცდით, „ჯადოსნური ქალაქი“.

XIX საუკუნის მიწურულისა და XX საუკუნის დასაწყისის მხატვრული პროზის სტილისა და პუბლიცისტიკა-ესეისტიკის თავისებურებათა ნაზავია „გადაფრენა მადათოვზე და უკან“, იმავე პერიოდში სავსაოდ გავრცელებული ჟანგონით დაწერილი, რომელსაც საუკეთესოდ ფლობს ავტორი. აკა მორჩილადეს ახასიათებს იმ ეპოქებისა და სივრცეების ღრმა ცოდნა, რომელთაც სამოქმედო არეალად, მხატვრულ დროდ და სივრცედ ირჩევს. გასული საუკუნეების სტილთა, მანერათა და სალაპარაკო ენის გარდა, რომანში პერსონაჟების პროტოტიპებიც ნაცნობია. ბაიარ დიდაყორღანოვი ერთდროულად არტურ კონან დოილის პერსონაჟებსაც მოგვაგონებენ და საქართველოს ისტორიულ პირებსაც. მსგავსი ალუზიებითა და რემინისცენციებით სავსეა რომანი. მადათოვის კუნძული არ არის უბრალოდ კონკრეტულად განსაზღვრული სამოქმედო

ადგილი პერსონაჟთათვის, ან შემთხვევით შერჩეული გარემო. მადათოვის კუნძული ერთგვარად საკრალური ადგილია - ძველი თბილისელებისთვის საყვარელ საქეიფო, დროის სატარებელ ადგილად ითვლებოდა და რომანში თითქოს ქალაქის ძველ დიდებას განასახიერებს. შემდეგ მისი ბედი უცნაურად განვითარდა და კუნძულის გაქრობამ ხელი შეუწყო მისი მისტიკური საბურველით შემოსვას. 1751 წელს მეფე თეიმურაზ მეორემ თავად ორბელიანს უწყალობა გარეთუბანში მდებარე “მეიდნის სასახლის” ადგილი, რის შემდეგაც ამ ადგილს ორბელიანის უბანი ეწოდა. ორბელიანებმა თავიანთ მამულს მტკვარზე არსებული დიდი კუნძულიც შეჰმატეს. XIX საუკუნეში “ორბელიანების კუნძული” გენერალმა მადათოვმა შეისყიდა და დღემდე ეს დაკარგული კუნძული „მადათოვის კუნძულის“ სახელით არის ცნობილი. საინტერესოა, თანამედროვე ქალაქური სოციალური ქსოვილის წარმოსაჩენად რატომ აირჩია აკა მორჩილაძემ გარდასული დროის თბილისი. მადათოვის ტრილოგიის ბოლო რამდენიმე თავი რომ არა, მას უეჭველად განვიხილავდით მხოლოდ XIX საუკუნის თბილისის აღწერისას, მაგრამ დასკვნითმა თავებმა ისე მოულოდნელად შემოაბრუნა სიუჟეტი, რომ მხატვარი ხაფო, კნუტ ჰამსუნი, გრაფი სეგედი და სხვა ჩვენთვის კარგად ნაცნობი და უცნობი პერსონაჟები, მადათოვის კუნძული თავისი მოექიფე თბილისელებით, დასასვენებელი ბალებითა და იდუმალი მკვლევლობებით ვირტუალურ რეალობად აქცია. ბოლო თავებიდან ირკვევა, რომ XIX საუკუნის თბილისის ფსევდოისტორია დაწერა ვინმე იშმაილ პერანმა, მწერალმა, რომელსაც მიზნად ჰქონდა დასახული, კარგი წიგნი დაეწერა, თუმცა შემოქმედებითი კრიზისი ედგა. ამიტომ ერთ მშვენიერ დღეს თავის პროგრამისტი მეგობრისა და მისი კომპიუტერული გენია მეგობრების სამყოფელს მიაკითხავს, რათა რაიმე ახალი თამაში გამოართვას და გული გადააყოლოს. სწორედ ასე ხვდებიან ერთმანეთს მწერალი და თამაში „მეჯიქპოლისი“, და ამ ეპიზოდით მთლიანად იცვლება მკითხველის დამოკიდებულება ქალაქის მიმართ. „იცი, როგორი თამაშია? „სინსიტი ხო გახსოვს. ქალაქს აშენებ, ოღონდ ეს უფრო ნავაროტკებით არი. უფრო დროის ძველი პერიოდად იწყება და შენ ხარ მერი“ [მორჩილაძე, 2018:598].

მაინც რამ გადააწყვეტინა მწერალს, მიემართა სიუჟეტის მოულოდნელი დასასრულისთვის და მკითხველისთვის, რომელსაც თავისი გამოგონილი ქალაქი შეაყვარა, დაენგრია ყველა წარმოდგენა, რომელიც მას თავად შეუქმნა ამ წიგნის განმავლობაში? ამის მიზეზი ალბათ ერთგარი უკმაყოფილებაა რეალობით, ლიტერატურული ესკაპიზმი, სინამდვილისაგან თავის დაღწევის სურვილი. თავში, სახელწოდებით „მეჯიქპოლისი“, მწერალი სწორედ ამ სურვილით ხსნის თამაშით გატაცებას. თებერვლის დღებია, ცოლმა მიატოვა, რომანს ვერ ამთავრებს. ქალაქთან კი, რომელიც ძალიან უყვარს, გაუცხოებულია და იგი აღარ არის მისთვის შთაგონების წყარო. ქალაქი და მწერალი ერთ ენაზე ვეღარ ლაპარაკობენ, თბილისს აღარაფერი აქვს მისთვის გასაზიარებელი. „როცა მეჯიქპოლისის თამაში დავიწყე, ახალი წლის დღეები იყო და ეს დღეები არ მიყვარს ქალაქში გამეფებული უსაზმანო ლოთობისა და ქუჩებში დაყრილი ათასობით დაკლული გოჭის ცქერის გამო“. [მორჩილაძე, 2018:620]

„ვეშაპი მადათოვზე“ 2012 წელს დაიწერა. ეს ის პერიოდია, როცა თბილისს, მეტნაკლებად, გადალახული აქვს წინა წლების სირთულეები, კრიმინალი შემცირებულია, უბნებს შორის დაპირისპირება ფაქტობრივად აღარ არებობს, ქალაქის ზოგადი მენტალიტეტი შეიცვალა, ახალგაზრდობა უფრო განათლების მიღებაზე ორიენტირდა, ვიდრე გაურკვეველ ქუჩურ ტრადიციებზე, თუმცა, მეორე მხრივ, არქიტექტურა გამალებით იცვლება, უწესრიგო მშენებლობები ქალაქს ძველ იერსახეს

უკარგავს, სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები ჯერ კიდევ მოსაგვარებელია. შესაძლოა, მწერლის ლონდონში გადასახლებამ გამოიწვია ის, რომ მან და მშობლიურმა ქალაქმა ერთმანეთს ვეღარ გაუგეს. „თამაში თამაშია. ეს იყო ჩვეულებრივი თამაში... ერთი საინტერესო უჯრაც ჩაეხატათ. სწორედ ამ უჯრის გამო უწოდეს თამაშს „მეჯიქი“, ანუ „ჯადოსნური. ამ უჯრას ჯადო-უჯრა ერქვა... მე მხოლოდ ერთი, ზღვის ურჩხული ამოვარჩიე. ურჩხულს მობუსი ერქვა.“ [მორჩილაძე, 2018:648] - სწორედ ურჩხული მობუსი, რომელსაც სახელი მობი დიკის მიხედვით ჰქვია, არის მადათოვის ვეშაპი, რომელზე ლეგენდაც ათწლეულების განმავლობაში თბილისელთა საყვარელი ზღაპარი იყო, ლეგენდა ზღვის ფსკერზე ჩადირულ ქალაქსა და მტკვრის ფსკერზე მობინადრე ვეშაპზე. თავად ავტორს, როგორც წიგნის ბოლოში ირკვევა, იშმაელი ჰქვია, რაც კიდევ ერთი მინიშნებაა ჰერმან მელვილის „მობი დიკზე.“ ავტორი იწყებს საკუთარი, იდეალურად საინტერესო ქალაქის შენებას, სახელწოდებით „ისილიბთაუნი“, რაც ანაგრამაა და შეიცავს თბილისის სახელწოდებას. ავტორი განსაკუთრებით აღნიშნავს ვაზის სიყვარულს და ხსნის, რატომ გააშენა მადათოვის კუნძულზე ვენახი. აქ შემოდის ძველქართული სიმბოლიკა, ვაზი, როგორც იმედის, სიკეთის, მარადიული ღირებულებების სიმბოლო. მადათოვის კუნძულს მწერალი ედემად გვიხატავს, თითქოს იგი სამოთხეა, რომელშიც ბოროტების ადგილი არ არის, და სწორედ ამიტომ ხდება გასაკუთრებით შემადრწუნებელი იქ მომხდარი მკვლელობა. ალბათ ედემის ბაღზე მეტისმეტად ბანალური მინიშნება იქნებოდა, მადათოვზე გასაშენებლად ვაშლის ხეები რომ ამოერჩია და ამიტომაც აირჩია ავტორმა ქართველთა უკვდავი ეროვნულობის სიმბოლო. „რა მიყვარს კი დედა - ვაზი. ეგ არი ჩემი პირველი და უკანასკნელი მცენარე“ [მორჩილაძე, 2018:691].

მწერალი აღწერს, როგორ შექმნა თამაშში სხვადასხვა ტოპონიმი და მკითხველი ხვდება, რომ ეს აღწერა რეალურ ლოკაციებს ერგება: მშრალი ხიდი, ჩელუსკინელების ხიდი, დედაენის ბაღი, ორთაჭალა... და გამოდის, რომ ყველაფერი ყოფილა ტყუილი და გამონაგონი, რომ ამ ქალაქს არც არასოდეს უარსებია და ჩვენ ყველა კომპიუტერული სიმულაციის ნაწილები ვართ.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ტრილოგია მკითხველს უქმნის განცდას, თითქოს რომანში აღწერილი დრო და გარემო იდეალიზებულია, ერთვარი გულისწყვეტაა იმაზე, რაც იყო და აღარ განმეორდება, ან რაც შეიძლებოდა ყოფილიყო, თბილისის განვითარების გზა რომ ასე მტკივნეული არ გამოდგარიყო. ზოგადად, როგორც აღვნიშნეთ, თანამედროვე ქართველი პროზაიკოსების გმირებისა და ქალაქების ურთიერთობების დინამიკა XXI საუკუნის დასაწყისში ერთმანეთს აცდენილია. ურბანული გარემოსი და მათი განვითარება სხვადასხვა გზით მიდის და ქმნის ტკივილიან, სევდიან განწყობას. გმირებს ასეთი ქალაქი - მათი თანამედროვე ქალაქი - არ აურჩევიათ და ბედნიერებას რთულად პოულობენ ბეტონის ჯუნგლებში, უცნაური სეპარატისტული იდეებით შეპყრობილ ცენტრალურ უბნებსა და ჩაკეტილ, კრიმინალურ გეტოებად ქცეულ გარეუბნებში. აკა მორჩილაძის „მადათოვში“ კი ქალაქი და პერსონაჟები ერთმანეთის ორგანული ნაწილები არიან და განვითარების საერთო ხაზს მისდევენ.

ლიტერატურა:

1. ავალიანი ლ., - ჭაბუა ამირეჯიბიდან ავა მორჩილაძემდე. თბილისი: გამომცემლობა „თეთრი გიორგი“. 2005
2. მორჩილაძე ა., - მადათოვი. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა. 2018
3. ქარუმიძე ზ., - პოსტსაბჭოთა საქართველო და პოსტმოდერნიზმი, „არილი“, ივნისი. 2010
4. ხარბელია მ., - კუნძულების გოთიკა. თბილისი: არილი, 2008
- 5.

Mariam Korinteli

Shota Rustaveli State University

Batumi, Georgia

e-mail: mariam_korinteli@yahoo.com

<https://doi.org/10.52340/lac.2025.34.08>**SJIF 2025:** 8.584**The Poetics of the City in Aka Morchiladze's "Madatov Trilogy"**

Abstract

In 21st-century Georgian prose, the city appears in two forms: 19th-century Tbilisi and post-Soviet Tbilisi. Aka Morchiladze was one of the first authors to compose modern Georgian prose in full accordance with the traditions of a true urban novel, the genre. Then, in the first volume of the Madatov trilogy, "Flight to Madatov and Back," he traveled to the nineteenth century and developed a unique novel full of literary allusions, intertexts, allegories, mystifications, and myths of 19th-century Tbilisi, offering the most vivid portrayal of the city in that era.

The work aims to examine the city as an artistic space and unravel its mythic fabric within the *Madatov Trilogy*. Aka Morchiladze's portrayal of the city is shaped by a unique myth he created, inspired by 19th-century Tbilisi and its urban archetypes.

Cities, particularly those with a rich history, have their own myths. Tbilisi is no exception; Tbilisi's mythology is constantly evolving as some myths fade away, while the city's rhythm creates new ones in their place. Myths can be used to discuss the values that unite the majority of Tbilisi residents.

At the heart of the book's story is Madatov Island, one of the main sources of 19th-century Tbilisi's mythology. The first volume of the story is about a murder: the body of a Tbilisi resident, Khapo the artist, is discovered on Madatov Island, and the inquiry uncovers a variety of urban secrets. The second novel, "Disappear on Madatov," is set ten years after the events of "Flight" and recaptures the pre-revolutionary excitement of twentieth-century Georgia.

The Whale on Madatov takes us back to early twentieth-century Georgia and tells the story of Madatov Island's disappearance. The book's ending takes an unexpected turn. Instead of using an existing urban myth, the author creates a whole new myth for Tbilisi, even shaping the city

itself in the process. Throughout the trilogy, it seems that Aka Morchiladze views the city as a living organism, constantly shifting its form in response to the social, political, and cultural changes of the country.

რეცენზენტი: პროფესორი ნელი სიჭინავა